

**Lect. dr. diac. Cătălin Vatamanu
(editor)**

**VINUL
Dar al lui Dumnezeu
și Euharistie a creației**

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iași, 2015

Cuprins

Cuvânt înainte (Pr. prof. dr. Petre SEMEN).....	7
Despre proiectul „Vinul. Dar al lui Dumnezeu și Euharistie a creației” (Lect. dr. diac. Cătălin VATAMANU).....	12
CAPITOLUL I. DELIMITĂRI TERMINOLOGICE ȘI CONCEPTUALE Teodor Alin GRIGORAȘ	14
CAPITOLUL II. VINUL ÎN ANTICHITATE Ovidiu MANCIU	32
CAPITOLUL III. VINUL ÎN ISRAELUL ANTIC Drd. Ioan-Lucian RADU.....	58
CAPITOLUL IV. VINUL ÎN CULTUL IUDAIC Drd. Mirel GĂLUȘCĂ	88
CAPITOLUL V. VINUL ÎN NOUL TESTAMENT Elena PRĂVĂLICI.....	100
CAPITOLUL VI. VINUL – BINECUVÂNTARE SAU BLESTEM? Bogdan NAPA Lect. dr. diac. Cătălin VATAMANU.....	122
CAPITOLUL VII. VINUL ÎN VIAȚA LITURGICĂ A BISERICII Monah Dionisie ȚUCĂ	137

CAPITOLUL VIII. VINUL ÎN LITERATURA PATRISTICĂ ȘI FILOCALICĂ Monah Dionisie ȚUCĂ	158
CAPITOLUL IX. ELEMENTE INTERCULTURALE ÎN TRADIȚIA VINULUI Ciprian IVAS	180
CAPITOLUL X. VINUL – CONCLUZIA EUHARISTICĂ A UNUI SIMBOL ECLEZIOLOGIC Lect. dr. diac. Cătălin VATAMANU	207

Cuvânt înainte

După cum bine se știe, vinul apare și ține de însăși cultura și civilizația lumii din zona mediteraneană, dar nu numai, fiindcă sunt mențiuini clare despre existența și utilizarea lui și la alte popoare, mai mult sau mai puțin îndepărtate. După Biblie, vinul apare nu doar ca un semn al bucuriei, ci mai ales ca un semn al inegalabilei generozități divine față de om (Fac. 27, 28). Vița-de-vie mai apare și pe unele monumente funerare, în ideea de a sugera speranța nemuririi, și nu întâmplător a constituit și un motiv ornamental pe cei doi mari stâlpi ai Templului lui Irod cel Mare din Ierusalim.

Sfânta Scriptură menționează vinul ca pe un excelent remediu pentru alungarea tristeții și a deprimării, când zice: „Vinul veselește inima omului”, și dacă alungă nezarurile, era recomandat a se da vin în primul rând celor întristați (Prov. 31, 6; Ier. 16, 7). Vița-de-vie era atât de comună în vechiul Israel, încât psalmistul își compară poporul cu un butaș de vie pe care Dumnezeu l-a transferat din Egipt în Canaan și care și-a extins ramurile în toate direcțiile, iar când faptele acestuia contraveneau grav Legământului, Isaia îl compară cu o vie neroditoare și producătoare de aguridă (Is. 5, 1-7; Ier. 2, 21). Imaginea viei este preluată și de Iisus, care o folosește în pilda lucrătorilor nemernici ai viei (Mt. 20, 16), iar pedeapsa divină, pentru cei care trăiesc în fărădelegi, este ilustrată prin imaginea unui om care zdrobește strugurii (Is. 63, 2). Cât privește grija specială pentru o bună producție de struguri de calitate, aceasta echivalează, simbolic vorbind, cu imaginea unei vieți noi, precum și cu cea a vinului pus în burdufuri noi (Mt. 9, 17). În cartea Apocalipsei, vinul apare ca simbol al seducției exercitate de prostituție, adică de idolatrie (Apoc. 14, 8).

În contextul preocupărilor din ce în ce mai diversificate ale abordărilor biblice contemporane, un colectiv de nouă tineri, cercetători în vastul câmp al cercetării biblice, și-a propus și a reușit într-un mod lăudabil să abordeze o problemă mai puțin obișnuită, oarecum fără precedent în cercetarea românească, ce privește locul, semnificația simbolică și utilizarea vinului din perspectiva biblică a celor două Testamente. Grupul de cercetători, format din doctoranzi, masteranzi și studenți ai Facultății de Teologie „Dumitru Stăniloae” din Iași, activează în cadrul Centrului de cercetare în Teologie Ortodoxă „Filaret Scriban”. Urmările demersului academic întreprins în cadrul Programului BIBLIA se constituie în lansarea acestui volum, rezultatul cercetărilor dedicate vinului, subiect care a ocupat și ocupă încă un loc important în viața societății contemporane, dar și în cultul Bisericii noastre, iar volumul vine să încununeze manifestările anului 2014, care a fost, după cum bine se știe, Anul omagial al Sfintei Euharistii.

Abordările volumului de față se înscriu într-un larg domeniu de cercetare, cum ar fi: abordarea istorico-arheologică bine documentată privind vinificația în țările limitrofe bazinului mediteranean – Mesopotamia, Egipt, Siro-Fenicia și, evident, Țara Sfântă –, dar și biblică. Dintre țările menționate, dovezile cele mai evidente privind vinificația aparțin Egiptului Antic, întrucât în vestitele piramide au fost identificate rămășițe ale acestei apreciate licori. Se știe că, fiind un popor religios prin excelență, egiptenii au avut un foarte dezvoltat cult al morților și, ca urmare, în mormintele faraonilor și ale altor personalități de marcă din lumea politico-religioasă a zonei, alături de alte resturi de alimente, au rămas suficiente dovezi că vinul nu lipsea nici din ceremonialul religios derulat la sanctuare și nici din cel de înmormântare.

Un alt studiu este dedicat prezenței și utilizării vinului în vechiul Israel, în care se face un exordiu cu referire la menționarea vinului în scrierile Primului Testament, din care rezultă indubitabil că viticultura era răspândită în

aproape tot arealul țării promise patriarhilor, ținut în care nu curgea doar lapte și miere, ci și vin din belșug, întrucât solul este pretabil unei asemenea culturi. Alături de grâu, respectiv pâine, și untdelemnul produs din măslina, vinul apare la evrei ca un simbol al prosperității, dar mai ales al binecuvântării divine. Și de aceea, ca și la alte popoare învecinate, în cultul divin derulat la sanctuar sau în alte locații vinul nu putea lipsi, chiar dacă procentual nu era chiar atât de semnificativ ca alte produse rezultate din munca omului, care se aduceau ca sacrificii. Interesant, sugerează autorii, că la vechii israeliți cultivarea viței-de-vie era considerată ca având un mare potențial economic pentru familie și țară, încât cel care plantase vie și nu reușise să se bucure de roadele sale până la izbucnirea unui conflict armat cu o putere străină era scutit de serviciul militar (Deut. 20, 6).

Pe lângă recunoscutele sale calități terapeutice, vinul era apreciat în momentele cheie din viața domestică și publică ca un simbol al comuniunii.

După cum spuneam, demersul vine să completeze un segment din literatura de specialitate, întrucât cuprinde studii exhaustive și pertinente în domeniul biblic vechi și neotestamentar. Într-un alt studiu se insistă pe prezența vinului ca element important, alături de alte produse rezultate din sudoarea frunții omului, în cadrul cultului divin public. De precizat că, dacă psalmistul spunea că vinul veselește inima omului, vinul ca libație sau turnare era utilizat mai frecvent și mai din abundență, după cum se subliniază într-unul dintre studii, mai cu seamă la acele sărbători religioase care comemorau evenimente de mare bucurie din viața comunității israelite, cum ar fi la Sărbătoarea Corturilor, când se strângeau și recoltele, și mai ales la jertfele de pace și la Paști, ca o expresie a gratitudinii, când credincioșii își exprimau de fapt fericirea de a fi fost eliberați din robie și de a petrece împreună cu Domnul-Izbăvitorul lor.

Valoarea științifică a volumului realizat de tinerii cercetători se reflectă și pe plan pragmatic, am putea spune, în sensul că unele abordări au legătură directă cu utilizarea liturgică a vinului în Noul Testament. Spre deosebire însă de perioada veche, în care textele care blamează pe cei dedați consumului excesiv de vin sunt mai puține, pentru perioada celui de-al doilea Testament sunt evidențiate acele paragrafe forte, în care se pune un accent mai pronunțat pe prohibiție, întrucât se pleacă de la premisa că omul trebuie, cu ajutorul credinței în Hristos, să ajungă mai repede la un plan superior de viață. Altfel spus, creștinului să-i fie de ajuns bucuria viețuirii în Hristos, care practic și-a început misiunea, apariția în public, prin participarea la un moment de bucurie din viața omului, transformând, în chip minunat, apa în vin, ca un semn vădit că a venit în lume să-i aducă omului bucuria vieții din belșug. De fapt, El îi cheamă pe toți cei care vor vrea să răspundă invitației de a intra în Împărăția Cerească, asimilată, prin pildele Sale, unui ospăț împărătesc, de unde nu va lipsi vinul cel aducător de bucurie. Pornind de la motivul și imaginea viței-de-vie, se reiterează ideea că Hristos Însuși se identifică pe Sine cu aceasta, iar ucenicii, dar nu numai ei, ci toți creștinii, sunt asimilați corzilor viței-de-vie de bună calitate, aducătoare de rod, încât bobul de strugure ce produce mult râvnita licoare este comparat cu virtuțile creștine, ca o consecință firească a rămânerii în iubirea lui Hristos.

Pornind de la interesul cu totul special pe care-l poate stârni acest volum dedicat vinului, subliniem că nici pe departe nu se vrea a fi o pledoarie pentru consumul excesiv de vin, dar nici nu recomandă o abstenență totală, întrucât ar însemna contestarea importanței utilizării sale euharistice, ci recomandă folosirea lui cu multă prudență, cumpătate și cu mulțumire pentru un dar atât de prețios venit din partea Creatorului. Este citat, spre exemplu, Canonul 51 Apostolic, care afirmă: „Clericul care se abține de la nuntă, carne și vin, nu pentru înfrânare, ci din scârbă,

hulindu-le, ca lucruri rele, să se îndepărteze de la slujire ori să se caterisească și să se lepede de Biserică”. În aproape egală măsură este condamnat și mireanul. Se vede de departe că scopul acestui canon a fost de a condamna învățăturile unor secte ale vremii, care susțineau că lumea a apărut ca o fuziune între spirit și materie, adică între principiile originare ale binelui și ale răului, și că numai printr-o abstenență totală sufletul omului, căzut în materie ca într-o capcană, se poate elibera, detașându-se total de materie. Răspândită foarte mult în Orient, secta a fost puternic contracarată de autoritatea romană, mai apoi de creștinism, încât în secolul al V-lea a dispărut, nemaleprezentând apoi vreo primejdie. Cu toate acestea, se știe că mai există unele grupări sectare care condamnă în totalitate utilizarea vinului, dar acest lucru nu-i de mirare, fiindcă ele nu mai au Sfânta Euharistie, ci pur și simplu o comemorare a ei.

Considerăm că volumul prezintă un interes cu totul deosebit pentru creștinii neinițiați în tainele Scripturii Sfinte, dar și pentru alți tineri teologi, fiind o recomandare spre cumpătarea în toate, ca toți să învețe a folosi darurile lui Dumnezeu, însă cu atenție, cu multă chibzuială și mulțumire.

În concluzie, felicităm echipa de tineri cercetători și le dorim să vină cu noi realizări în domeniul studiului biblic.

Prof. univ. dr. Petre Semen

Despre proiectul „Vinul. Dar al lui Dumnezeu și Euharistie a creației”

Lucrarea *Vinul. Dar al lui Dumnezeu și Euharistie a creației* este un studiu academic detaliat care tratează tematica amplă a vinului și care se adaugă, ca o smerită contribuție, evenimentelor culturale pe care Patriarhia Română le-a dedicat Anului omagial euharistic, al Sfintei Spovedanii și al Sfintei Euharistii, anului mântuirii 2014. Paginile acestei cărți, la a căror lectură vă invităm, sunt rezultatul proiectului cu același nume, a unei laborioase activități de cercetare în cadrul Programului BIBLIA.

Programul BIBLIA este o unitate de cercetare în Teologie și Hermeneutică biblică organizată în cadrul Universității „Al. I. Cuza” din Iași, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”. Programul elaborează și derulează proiecte de cercetare, în conformitate cu principiile Centrului de Cercetare în Teologie Ortodoxă „Filaret Scriban” al Facultății de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” din Iași, în colaborare cu unitățile de cercetare și formare ale acestuia, cu alte unități de formare și de cercetare din cadrul Universității „Al. I. Cuza” din Iași, cu centre de cercetare similare din țară și străinătate.

Numele Programului BIBLIA este un acronim pentru „Biblia în Interpretarea Bisericii. Literatura Inspirată în Actualitate”, întrucât acesta reflectă, în primul rând, dimensiunea sa misionară. Astfel, Programul de cercetare BIBLIA urmărește elaborarea, realizarea și dezvoltarea unor proiecte de cercetare fundamentale și aplicative, specifice Teologiei biblice, pentru a răspunde exigențelor actuale ale cercetării din spațiul eclezial, universitar și cultural, național și european. De asemenea, programul urmărește

implicarea studenților, masteranzilor și doctoranzilor Facultății de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” din Iași în activități de cercetare extracurriculare în domeniul Teologiei biblice, prin elaborarea, derularea și implementarea de proiecte, dar și o bună corelare a rezultatelor teoretice cu cerințele de pe piața muncii, transferarea competențelor (cunoștințe, abilități, aptitudini) în cadrul practic.

Membrii Programului de cercetare BIBLIA sunt studenți, masteranzi, doctoranzi și alumni ai Facultății de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” din Iași, sub coordonarea Lect. dr. diac. Cătălin Vatamanu. În cazul acestui volum, echipa de cercetare a fost compusă din: Ciprian Ivas, Elena Prăvălici, Dumitru-Octavian Țucă (monah Dionisie), Bogdan Napa, Teodor Alin Grigoraș, Ovidiu-Ionuț Mănciu, Mirel Galușcă, Ioan-Lucian Radu, cărora le mulțumesc pentru dedicarea responsabilă, academică și misionară în realizarea obiectivelor de proiect propuse.

Lect. dr. diac. Cătălin Vatamanu

CAPITOLUL I

DELIMITĂRI TERMINOLOGICE ȘI CONCEPTUALE

Teodor Alin GRIGORAȘ

Pentru orice ființă creată de Dumnezeu, consumul de lichide este o necesitate de bază a organismului, fiind condiția principală pentru menținerea și conservarea vieții omenеști. Cu toate că studiile efectuate de cercetători recomandă consumul unei anumite cantități de lichide, nu trebuie omis faptul că există anumiți factori ce pot influența sau schimba aceste recomandări. Principalul factor ar putea fi clima. Variațiile acesteia, existența surselor de apă potabilă și a unor terenuri fertile fac din unele zone „pământul unde curge lapte și miere” (Ieș. 3, 8) sau, dimpotrivă, lipsa acestora transformă pământul plin de rod în „pământul cel gol și nelocuit, pământul cel sec, pământul umbrei morții” (Ier. 2, 6). Dacă pentru două treimi din suprafața pământului se poate atribui prima sintagmă, nu trebuie omis faptul că cea de a treia parte a pământului o constituie deșertul¹, ținut lipsit de orice sursă constantă de apă sau de vegetație.

Clima aridă, poziționarea Palestinei la marginea deșertului și lipsa unor surse permanente de apă potabilă au făcut din *terra sancta* un teritoriu greu de locuit. Dacă ar fi să comparăm teritoriul ocupat după exodul din Egipt de israeliți cu cel al grădinii Edenului, putem vedea o mare diferență. Acela era un loc mirific, udat de apele a patru

¹ <http://ro.wikipedia.org/wiki/Deșert> (accesat pe 28.07.2014).

râuri (Fac. 2, 8-14), unde se afla tot ce omul și-ar fi putut dori. Pământul de după cădere avea să devină opusul primei imagini, a Edenului, spațiu al întâlnirii omului cu Dumnezeu: un pământ secetos, ce avea să rodească „spini și pălămidă” (Fac. 3, 18). Tocmai acest mare contrast l-a făcut pe om să-și creeze propriul paradis, propria grădină, unde avea să reitereze frânturi din bucuria edenică. Acest deziderat a fost realizat, în primul rând, de importanțele personalități ale Orientului Antic, care și-au creat propriul Paradis, în care ei se închipuiau „demiurgi”¹. Construirea acestor grădini trebuia să țină cont, întotdeauna, de un singur lucru: existența unei surse de apă. În cazul lipsei acestei surse, oamenii recurgeau la irigații, după cum este cazul grădinilor suspendate din Imperiul Babilonian.

Prezența apei în mijlocul comunității înseamna pentru aceasta asigurarea condițiilor minimale de viață. Cunoscut este cazul, prezentat de II Rg. 18-20 și Isaia 36-39, în care confruntarea dintre Regatul Iuda, condus de regele Sedechia, și Imperiul Asirian, condus de Sanherib, a fost decisă, pe lângă intervenția miraculoasă a lui Dumnezeu (II Rg. 19, 35; Is. 37, 36), de construirea tunelului ce alimenta cetatea Ierusalimului cu apă potabilă (II Rg. 20, 20). Astfel, asediul asirienilor a fost suportat cu ușurință². De asemenea, în cartea Înțelepciunii lui Isus, fiul lui Sirah, vedem clar că între lucrurile absolut necesare omului pentru asigurarea calității vieții se numără apa, laptele, vinul și untdelemnul: „Începutul a toată trebuința vieții omului este: apa, focul și fierul, sarea și făina de grâu, mierea și laptele, sângele strugurelui, untdelemnul și haina” (Sir. 39, 31).

¹ Diac. drd. Cătălin Vatamanu, *Sensul metaforei grădinii în tradiția ebraică*, în „Teologie și Viață”, seria a II-a, anul V (2010), nr. 1-4, p. 133.

² Pe lângă această relatare scripturistică, alte descoperiri arheologice atestă faptul că locuitorii acestor ținuturi au fost permanent preocupați să-și facă provizii de apă prin felurite modalități. Cf. Pr. prof. dr. Petre Semen, *Arheologie biblică în actualitate*, Editura Trinitas, Iași, 2008, p. 47.

Pentru israelitul stabilit în pământul aspru al Canaanului, apa însemna mai mult decât un simplu element al naturii necesar supraviețuirii fizice: ea era însăși binecuvântarea divină. În numeroase texte revelate ale Sfintei Scripturi vedem că evreul credincios avea să fie răsplătit cu milostivirea lui Dumnezeu prin trimiterea ploii spre bucuria întregii făpturi, precum ne spune proorocul Ioil: „Și voi locuitori ai Sionului, bucurați-vă și vă veseliți în Domnul Dumnezeul vostru, căci El v-a dat pe Învățătorul dreptății; v-a mai trimis și ploaie, ploaie timpurie și târzie, ca odinioară” (Ioil 2, 23). Ca răspuns pentru acest dar de la Dumnezeu, iudeii aveau datoria să împărtășească binecuvântarea și bucuria pe care le primeau de la Dumnezeu semenilor. Acest lucru se poate observa în obiceiul acestora, menționat adeseori de Sfânta Scriptură, prin care orice oaspete era întâmpinat de gazdă cu apă pentru spălarea picioarelor și pentru potolirea setei (Fac. 18, 4; 19, 2; 43, 24; Jud. 19, 21; II Sam. 11, 8; Lc. 7, 44; I Tim. 5, 10).

1. Verbul *șata*^h, „a bea”, în Sfânta Scriptură

Cel mai utilizat verb în textul masoretic al Sfintei Scripturi pentru consumarea de lichide este *הִשָּׂא* (*șata*^h). În textul ebraic al Sfintei Scripturi acest termen se regăsește de aproximativ 200 de ori¹.

În Noul Testament este utilizat verbul grecescul *πίνο* (*pino*), care se regăsește de 67 de ori².

De remarcat este faptul că verbul *הִשָּׂא* este utilizat în relație cu diferiți subiecți³, ocurențe biblice numeroase făcând referire la oameni (Fac. 9, 1; 44, 5; Ieș. 7, 21; 15, 24; Deut. 2, 28; 9, 9; Jud. 7, 6; Rut 3, 7 ș.a.) și animale (Fac. 24, 19; Num. 20, 19; II Rg. 3, 17; Iona 3, 7 ș.a.). Un text din Sfânta Scriptură face notă discordantă de celelalte prin faptul

¹ Cf. Rober Young, *Analytical concordance to the Bible*, I.K. Funk and Company, New York, 1881, pp. 272-273.

² *Ibidem*, p. 273.

³ Art. „*הִשָּׂא*”, în Ludwig Koehler, *Lexicon in Veteris Testamenti Libros*, E.J. Brill, Leiden, 1953, p. 1014.

CAPITOLUL II

VINUL ÎN ANTICHITATE

Ovidiu MANCIU

Vinul a fost unul dintre produsele cele mai căutate și mai apreciate încă din Antichitate, datorită uzului alimentar, al beneficiilor sale medicale, al vandabilității pe piața de mărfuri, la care trebuie să adăugăm efectele psihotropice pe care acesta, în exces, le produce asupra consumatorului. Acest produs, uneori sofisticat, alteori simplu, în funcție de procesul prin care este obținut, cunoaște o mare varietate de soiuri, culori și arome, devenind de-a lungul timpului una dintre cele mai cunoscute și mai apreciate băuturi din toate timpurile. Importanța acestui produs a fost atât de mare, încât, pe lângă faptul că adesea a fost învăluit într-o aură de mister și misticism, fiind folosit la mai toate ritualurile, aproape fiecare popor din Antichitate a avut un zeu sau o zeiță care să-l patroneze și să-l ocrotească.

A vorbi despre începuturile vinului este, însă, un demers destul de dificil, întrucât istoria sa se pierde în negura vremurilor. Din păcate, natura perisabilă a vinului face deosebit de dificilă datarea începutului vinificației, dacă nu chiar imposibilă. De aceea, în încercarea noastră de a reconstrui istoria vinului, chiar și în liniile ei cele mai generale, este necesar să facem apel la arheologie, istoria și literatura antică, biologie, chimie, botanică, medicină, dar și la un instrumentar științific complex.

Se știe că cea mai veche sticlă de vin care păstrează încă licoarea batică aparține perioadei romane și a fost datată

în 350 d.Hr¹. Ea a fost descoperită într-un mormânt din Germania și se păstrează în prezent la Muzeul de Istorie din Speyer, în Germania, unde este expusă de aproximativ o sută de ani. Însă din cauza vechimii foarte mari, oamenii de știință au ezitat să desfunde recipientul pentru a analiza cu exactitate conținutul.

Istoria vinului este, în mod cert, cu mult mai veche de 350 d.Hr., acest an consemnând doar o mărturie a faptului că procesul vinificației ajunsese deja la un nivel destul de avansat.

1. Primele dovezi ale vinificației

Credem că descoperirea vinului s-a produs, mai mult ca sigur, accidental, așa cum de altfel s-a întâmplat și cu multe alte lucruri sau produse pe care umanitatea le utilizează. Probabil că primul vin a apărut în momentul în care cineva a consumat sucul fermentat al strugurilor păstrați în interiorul unui vas. Nu trebuie să ne imaginăm că evenimentul în sine s-a produs o singură dată, ci din contră, acesta s-a produs de mai multe ori și, probabil, și în mai multe zone geografice, concomitent, așa cum este și cazul descoperirii roții.

O legendă persană pare să ne confirme acest fapt. Conform acesteia, regele mitic Jamsheed, considerat „cel de-al patrulea rege al lumii”, era un mare consumator de struguri. Din dorința de a se bucura cât mai mult de dulceața și aroma acestor fructe, regele a hotărât ca strugurii să fie culeși și depozitați spre păstrare în vase. Cum nimic nu este veșnic, natura și-a urmat cursul firesc și strugurii prea copti dintr-unul din vase au intrat în fermentație, emanând un miros înțepător, ceea ce l-a făcut pe rege să creadă că erau otrăviți, dispunând ca vasul să fie etichetat ca fiind plin cu otravă. Întâmplarea face că una dintre concubinele acestui rege, ce suferea de dureri mari de cap, a băut din

¹ *Ask a wine expert. 101 Things We All Want to Know*, The Globe and Mail, f. 1., 2013, p. 12.

greșeală conținutul acestui vas, după care a leșinat. Spre uimirea ei, s-a trezit a doua zi, simțindu-se mult mai bine, ceea ce a făcut-o să guste din nou lichidul miraculos. Având o stare euforică, s-a înfățișat înaintea regelui și i-a povestit cele întâmplate. După ce a gustat și el din acea „otravă”, a dat poruncă să fie produsă cât mai multă, astfel descoperindu-se și fiind bine apreciat vinul¹.

Deși mari amatori de vin – așa cum sunt prezentați de textele grecești –, nu le putem acorda persanilor meritul de a fi descoperitorii vinului, descoperirile arheologice de până în prezent conducându-ne mult mai adânc în istorie, la primele popoare din Orientul Apropiat Antic.

Conform celor mai recente descoperiri, cea mai veche mărturie a unei băuturi alcoolizate are aproximativ 9.000 de ani și provine din Jianhu, un sat preistoric din nordul Chinei. Această mărturie ne este oferită de profesorul Patrick J. McGovern, care a descoperit, în 2004, în urma analizei fragmentelor provenite din șaisprezece vase, amprente chimice de orez, ceară de albine, pe care o putem asocia cu mierea, și fie fructe de măceș, fie struguri sălbatice².

Dacă ar fi să analizăm cât mai exact și mai critic toate dovezile de până acum, am putea afirma că, probabil, vinul a apărut în mileniul al VI-lea, în Mesopotamia³. Astfel, în situl arheologic de la Hajji Firuz Tepe (astăzi în Iran), datat ca fiind din neolitic, a fost descoperit, în 1968, un vas de ceramică produs aproximativ în 5400-5000 î.Hr., ce prezenta în interior un reziduu rășinos. În urma mai multor teste, în 1996, printre compușii acestei rășini de culoare gălbuie s-a găsit sare calcică, ce provenea dintr-un acid tarttric, a cărui prezență în concentrație mare se găsește în

¹ Patrick E. McGovern, *Ancient Wine: the search for the origins of viticulture*, Princeton University Press, New Jersey, 2003, p. 4.

² B. Bower, *China's fermented past. Pottery yields signs of oldest known wine*, în „Science News”, vol. 166, 2004, p. 371.

³ Peter Bogucki (ed.), *Encyclopedia of Society and Culture in the Ancient World*, vol. I, Infobase Publishing, New York, 2008, p. 597.

mod natural doar în struguri. Prin urmare, conținutul vasului pare să fi fost, dacă nu vinul, cel puțin sucul de struguri. Pe lângă aceasta, oleo-rășina în care s-a descoperit acidul tartric a fost identificată ca provenind de la terebint – *pistacia terebinthus*. Fiind foarte solubilă în alcool, această rășină se poate să fi fost folosită pentru a inhiba dezvoltarea bacteriei nepatogene acetobacter, responsabilă pentru transformarea vinului în oțet. De altfel, acesta nu este un caz singular, combinația de acid tartric și rășină regăsindu-se în mai multe vase din Orientul Apropiat, după cum vom vedea în cele ce urmează.

*Acesta este cel mai vechi vas cunoscut pentru depozitarea vinului
(Hajji Firuz Tepe, Iran).*

Poziția geografică a așezării neolitice de la Hajji Firuz Tepe ne ajută, într-o oarecare măsură, să stabilim chiar și tipul de struguri. Faptul că și în prezent cresc în zonă struguri

CAPITOLUL III

VINUL ÎN ISRAELUL ANTIC

Drd. Ioan-Lucian RADU

Într-un capitol anterior am văzut că, din perspectivă filologică ebraică, cercetătorii textului sfânt au identificat patru termeni care au putut fi clasificați cu exactitate ca făcând referire la produsul alcoolic obținut din struguri și alți șase termeni care, indirect, ar face parte din același câmp semantic¹. Ocurența acestora în textul ebraic reliefează importanța pe care vinul o avea, atât în viața evreilor, cât și a popoarelor vecine. În Biblia ebraică, patru termeni definesc vinul de struguri: *yayin* (יַיִן), *tirosh* (תִּירוֹשׁ), *asis* (אִסִּיס) și *hemer* (חֶמֶר). *Yayin* este termenul cel mai frecvent folosit, apărând de 139 de ori, *tirosh* apare de 38 de ori, *asis* de 5 ori, iar *chemer* o singură dată². Septuaginta nu face nici o diferențiere între acești termeni, folosind peste tot în traducere substantivul οἶνος („vin”).

Yayin apare de 12 ori împreună cu *sichera* și de 20 de ori sunt evidențiate efectele sale nefaste. *Tirosh*, care vine de la verbul *yarash*, „a dobândi”, „a poseda”, se referă, în general, la vinul nou, proaspăt obținut din strugurii storși. Vinul nou avea efecte amețitoare deosebit de puternice în rândul consumatorilor, lucru constatat și în relatarea episodului Pogorârii Duhului Sfânt, când Apostolii sunt luați

¹ La aceștia face referire Carey Walsh, Jeffrey R. Zorn, *New Insights from Old Wine Presses*, în „Palestine Exploration Quarterly”, nr. 130, 1998, p. 156.

² *Ibidem*. Pentru ocurența termenului ebraic *yayin* vom păstra informația oferită de Ludwig Koehler, *op. cit.*, pp. 379-380.

în batjocură, fiind acuzați că sunt „plini de must”¹ (Fapte 2, 13). Ca și în cazul lui *asis* (suc proaspăt stors), este posibil ca traducerea „vin dulce”, adoptată de mulți cercetători, să fie una nu tocmai exactă, deoarece lasă impresia unei variante nefermentate, lucru infirmat de profeți, care folosesc acest termen pentru a arăta calitățile sale intoxicante: „Și pe asupritorii tăi îi voi face să-și mănânce carnea lor și să se îmbete de sângele lor ca de vin. Atunci toată făptura va ști că Eu sunt Domnul, Mântuitorul tău și Răscumpărătorul tău, viteazul lui Iacov!” (Is. 49, 26); „Deșteptați-vă, bețivilor, și plângeți! Și voi, băutorilor de vin, tânguți-vă pentru vinul cel nou, căci vi s-a luat de la gură” (Ioil 1, 5). Cât privește termenul *hemer*, apariția sa alături de expresia „sângele strugurelui”² pare să sugereze producția a ceva mai mult decât un simplu vin³: „L-a hrănit cu unt de vacă și cu lapte de oi, cu grăsimea mieilor, a berbecilor de Vasan, a țapilor și cu grâu gras; a băut vin, sângele bobiteilor de strugure” (Deut. 32, 14).

1. Dovezi arheologice ale vinificației în Vechiul Israel

Există multe dovezi care atestă faptul că vinul avea un rol semnificativ în cotidianul Palestinei Antice. Săpăturile arheologice au scos la iveală mai multe instalații de produs vin, iar Scriptura ebraică oferă numeroase mărturii textuale ale cultivării viței-de-vie, ale procesării strugurilor și ale consumului de must sau de vin.

În 2013, arheologii au descoperit una dintre cele mai mari și mai vechi pivnițe din lume, datând de acum 3700 de ani, în ruinele unui palat canaanit din Israel, la Tel

¹ γλευκος – must în curs de fermentare. Cf. Hinckley G. Mitchell, *Tirosh and Yayin*, în „Journal of Biblical Literature”, vol. 10, nr. 1, 1891, p. 70.

² O metaforă folosită pentru a exprima relația între produsul viei și sângele omului, ambele simboluri ale vieții. Vezi Joel Butler, Randall Heskett, *Divine Vintage: Following the Wine Trail from Genesis to the Modern Age*, Palgrave Macmillan, New York, 2012, p. 53.

³ *Ibidem*.

Kabri, astăzi orașul Nahariya. Aici s-au găsit patruzeci de vase mari pentru vin, care aveau capacitatea de a depozita vin suficient pentru a umple aproximativ 8.453 de cupe, adică echivalentul a 3.000 de sticle¹. Analiza chimică a conținutului vaselor a arătat că aici era depozitat vin de foarte bună calitate, care era folosit pentru mesele festive de la palat. Mai mult, pe lângă calitatea vinului în sine, s-au descoperit în compoziția acestuia ingrediente care erau folosite pentru a-i da o aromă deosebită, pentru a-l „condimenta”: miere, mentă, cedru, rășini de copaci și coajă de scortșoară. Descoperirea a confirmat faptul că încă din acele vremuri, străvechi, vinurile erau foarte prețioase, diverse și aromate².

În 2011, a fost descoperită lângă muntele Ararat ceea ce până acum este considerată cea mai veche instalație de presat strugurii din lume. Având în vedere poziționarea ei în apropierea locului în care s-a oprit arca lui Noe, s-a pus evident întrebarea dacă nu cumva acest teasc are vreo legătură cu relatarea biblică despre Noe. Deocamdată, încă nu s-au putut face legături directe cu evenimentul biblic³.

O altă descoperire remarcabilă, de dată foarte recentă, din 2013, este aceea a unei instalații de presat strugurii, ce datează din Epoca Fierului (secolele X-IX î.Hr.). Aceasta este una dintre cele mai mari instalații de acest gen scoase la lumină din Israelul acestei perioade⁴. Situl arheologic la care ne referim se află pe ruinele orașului biblic Izreel, capitala regelui Ahab, căsătorit cu prințesa păgâna Izabela, cel care a rămas în istoria lumii și datorită misiunii intense pe care a avut-o în timpul său profetul Ilie, care a făcut din

¹ <http://news.discovery.com/history/archaeology/israeli-wine-cellar-pre-dates-the-bible-131122.htm> (accesat pe 28.09.2014).

² www.huffingtonpost.com/2013/11/22/ancient-wine-cellar-israel_n_4323848.html (accesat pe 28.09.2014).

³ <http://www.sciencedaily.com/releases/2011/01/110111133236.htm> (accesat pe 28.09.2014).

⁴ <http://www.bibleinterp.com/articles/2013/08/fra378012.shtml> (accesat pe 12.10.2014). A se vedea pentru acest subiect subtitlul „Area K”.